

Ladakalnis

NR. 1 (101)

2015 M. SAUSIS-GRUODIS

TURINYS

Nauji gamtos radiniai parke <i>B. Šablevičius</i>	2
Kormoranų įtaka ANP ekosistamai <i>A. Panavas</i>	3
Gamtotvarkos priemonių įgyvendinimas Aukštaitijos NP <i>T. Masiulis</i>	4
Dangaus žibintai – ne tik džiaugsmas, bet ir tarša <i>A. Juodelis</i>	6
Plačiau apie valstybinio parko lankytojo bilietą <i>T. Ragaišis</i>	6
VOLUNGĖ A. Panavo kūryba	8
Knygų lentyna	9
Parke gyvena ir kuria ŽMONĖS <i>S. Mudinienė</i>	10
Reškutėnuose įsikūrė amatų centras <i>J. Petkūnienė</i>	12
Parkams padeda darbščios rankos ir gera valia <i>L. Stanaitis</i>	14
Ažvinčių perliukai <i>Tautosaka</i>	16

Apie pokyčius

Gyvenime, kaip ir gamtoje, mus visada lydi pokyčiai. Kartais jie būna suplanuoti, kartais nutinka spontaniškai, kaip kai kurie mėgsta sakyti, Dievo valios dėka... Pokyčiai ir mane atvedė iš Žemaitijos į Aukštaitiją. Iš pradžių į Gražutės regioninį parką, o dabar – į Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkciją. Galbūt kai kurie žmonės pokyčių bijo, bet aš jais visada džiaugiuosi. Tai priverčia mus susimąstyti apie tai, ką mes jau nuveikėme, ką gerai ar negerai padarėme, prisiminti gerą patirtį ir pasimokyti iš klaidų, kurių nė vienas per savo gyvenimą neišvengiame, nes visi esame žmonės. Garsus gamtininkas ir keliautojas Čarlzas Darvinas kažkada pasakė: „Išlieka ne stipriausios ir net ne protingiausios rūšys, o tos, kurios geriausiai prisitaiko prie pokyčių.“ Mūsų protėviai tai darė visais laikais, nes kitu atveju vis dar gyventume urvuose ir vaikytume šernus su kuokomis.

Laikas bėga, o norėdami prisitaikyti prie besikeičiančio gyvenimo ritmo ir žmonių poreikių apie pokyčius turime galvoti ir mes. Apie didingą Palūšės praeitį ir dešimtis tūkstančių turistų, besisukinėjusių po apylinkes, girdėjau ir aš. Praėjo laikas – liko tik istorija. Galbūt todėl, kad nespėjome kartu su gyvenimo pokyčiais? Priežastį galime ieškoti ilgai, tačiau tai nieko nepakeis. Privalome galvoti apie ateitį ir rasti geriausius sprendimus tam, kad Aukštaitijos nacionalinis parkas ir Labanoro regioninis parkas taptų geriausia vieta gyventi, nuostabiausia

vieta ilsėtis ir patraukliausia vieta dirbti. Suprantama, viena komanda ar vienas žmogus nieko pakeisti negali. Mes visi privalome bendrauti, ieškoti geriausių sprendimų, diskutuoti apie problemas, bendradarbiauti, padėti vieni kitiems. Turime nelaukti, kol kažkas už mus priims sprendimus, o patys juos priimti ir įgyvendinti.

Aukštaitijos nacionaliniame ir Labanoro regioniniame parkuose šiais metais pokyčių buvo taip pat daug – rekonstruotas bitininkystės muziejus Strieikiuose, rekonstruota gamtos mokykla Meironyse, pastatytas Labanoro apžvalgos bokštas Mindūnuose, užbaigtas rekonstruoti Palūšės turizmo centras. Mano nuomone, tai didelis žingsnis teigiamų pokyčių link. Ateityje mūsų laukia dar daug sunkių ir prasmingų darbų, prisidėsiančių prie darnios regiono plėtros. Darni plėtra neįsivaizduojama be bendradarbiavimo tarp valdžios institucijų, vietos bendruomenių ir verslo. Tikiuosi, kad 2016 metais mes visi dar aktyviau bendrausime ir kartu sieksime teigiamų pokyčių, atnešančių geresnį gyvenimą. Nuoširdžiai kviečiame visus bendradarbiauti ir kurti idėjas kartu!

Baigdamas norėčiau pasidalinti buvusio Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento John F. Kennedy fraze: „Pokyčiai – tai gyvenimo įstatymas. O tie, kurie žiūri tik į praeitį ar dabartį – tikrai pražiopsos ateitį!“ Linkime visiems gražios ateities ir prasmingų darbų 2016 metais!

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direktorius Gedas Kukanauskas

PARKO GIRIŲ TAKAIS

Bronius Šablevičius
Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro
regioninio parko direktijos
Gamtos skyriaus vyr. specialistas

Nauji gamtos radiniai parke

Atrasti naujas gyvosios gamtos rūšis mūsų Parke kasmet vis sudėtingiau, bet įmanoma. Tas rodo pakankamai didelį biologinės įvairovės ištirtumo lygį.

Šalmuotoji gegužraibė

Birželio 2 d. suskaičiavome 17 žydinčių gegužraibių. Ateityje mūsų laukia įdomūs šių augalų biologijos ir gausumo stebėjimai, duomenų rinkimas.

Didelę grupę **pūkuotosios apuokės** (retos rūšies samana) A. Survilaitė atrado naujoje vietoje – miške prie Šiekštelio ežero; **vienalapio gedučio** grupę iš 30 augalų – prie Būdinio ež., o **plikažiedžio linlapio** naują radinį – šalia Utenio–Utenykščio ež. sąsmaukos. **Melsvąjį gencijoną** aptikau šalia Daunorių k. birželio mėn. Pamiškės pievose augo per 70 augalų. O iki to laiko žinojome tik vieną jų augimvietę vos su keletu augalų prie Pervieniškių k. **Plačialapės klumpaitės** grupę iš 33 augalų L. Stanaitis atrado netikėtoje vietoje – Asėko ežero rytų pakrantėje.

Spalio viduryje atlikome gerą gamtos auginį darbą – pabandėme atkurti prieš 11 metų išnykusį retą augalą – **patvankinį pataisiuką**. Parke atrastas 1976 m., jis gyvavo iki 2004 m. Išdžiūvus pelkutei, kur jis augo, išnyko ir pataisas. Pasak Raudonosios knygos, Lietuvoje dabar žinomas vos 10 vietų. Tikimės, kad pasodinę į tinkamas vietas, šį augalą sugrąžinsime į Parko augalijos sudėtį.

Pagal reikšmę svarbiausias 2015 metų radinys – **šalmuotoji gegužraibė**. Parko ekologė V. Jasiulienė atkreipė dėmesį į jai nematytą augalą pietinėje Parko dalyje. Patikrinę pamatėme būtent šį mūsų regione nepaprastai retą augalą. Šalmuotoji gegužraibė rytinėje Lietuvos dalyje, pradedant Rokiškio r. šiaurėje ir pietų kryptimi iki Varėnos r. nebuvo surasta nuo XIX a. pr. – tai apie 200 metų tarpas.

Plačialapė klumpaitė

Laikytas Lietuvoje išnykusiu grybas **paprastasis taukšius**, šįmet Parke surastas dar 4 naujose vietose. Ažvinčių ir Minčios girių augimvietėse buvo po 4, 11, 12, 42 vaisiakūnius.

Kitą retą grybų rūšį – **didįjį kukurdvelkį** – ant Parko ribos ar šalia jos 2010 m. atrado ekologas V. Vilčinskas. Pagaliau šių metų spalį šiuos grybus pačiame parko viduryje, Salų k. aptiko L. Stanaitis. Iš keturių vaisiakūnių stambiausias buvo 35x31 cm dydžio, o aukščiausias siekė 32,5 cm. Iš toliau jie atrodė kaip didelės baltos kopūsto gūžės („galvos“), išdėliotos sodo pievoje.

Europinės svarbos retąjį vabalą – **Šneiderio kirmvabalį** – Parke esame atradę seniai, tačiau šį rudenį suradau naujose vietose, toli nuo šiaurinės dalies miškų t.y. Kreituonykščio draustinyje ir Linkmenų miške prie Kiauneliškio (po 2 individus).

Visos atrastosios rūšys įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą. ✂

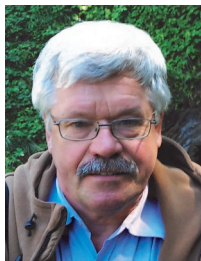

Didysis kukurdvelkis

Nuotraukos autorius

Kormoranų įtaka ANP ekosistemai

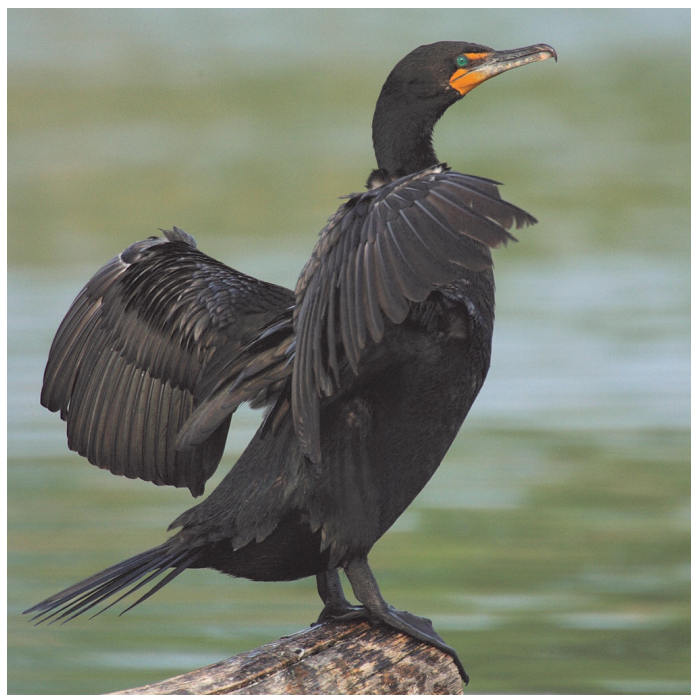

Algirdas Panavas
Aukštaitijos nacionalinio parko ir
Labanoro regioninio parko direkcijos
Kraštotvarkos skyriaus
vyr. specialistas inspektorius

Didysis kormoranas (*Phalacrocorax carbo*) yra vienintelis Lietuvoje gyvenantis kormoraninių šeimos paukštis. Išskiriami šeši jo porūšiai: eurazinis, atlantinis, marokinis, japoninis, australinis ir norveginis.

Lietuvoje aptinkamas eurazinis didžiojo kormorano (*Phalacrocorax carbo sinensis*) porūšis. Tai stambus juodas paukštis, ilgu ir storu kaklu, stamboka galva ir galingu aštriu kabliuku užsibaigiančiu snapu. Suaugę paukščiai pavasarį būna juodi. Plunksnų kraštai viršutinėje dalyje sudaro tamsų margumą. Galvos ir kaklo šonai sidabriškai balti, akys žaliai mėlynos. Jaunikliai skiriasi tamsiai rudu viršutinės kūno dalies apdaru ir balkšva apačia. Kormoranų kūno ilgis 77–94 cm, atstumas nuo vieno iki kito išskėstų sparnų galo 121–149 cm, svoris 1673–3180 g.

Daugiausiai paplitęs Nemuno deltoje, Kuršių ir Kauno mariose, Baltijos jūros pakrantėje ir prie didžiųjų ežerų: Metelio, Žalčio, Dringio, Kretuono. Kasmet Lietuvoje peri 3000–4000 porų. Žiemoja ten, kur yra atviro vandens ir maisto. Dieną žvejoja pakrantėse, o naktį nakvoja medžiuose. Sudaro kolonijas. Gyvena mišku apaugusiuose gėlavandenių telkiniuose pakraščiuose ir salose. Atskrenda kovą–balandį. Lizdus suka medžiuose. Deda 3–5 pilkšvai melsvus kiaušinius. Gyvenantys Lietuvoje minta įvairaus dydžio žuvimis, bet dažniausiai 10–15 cm pūgžliais, kuojomis, ešeriais, aukšlėmis, plakiais bei didesnių rūšių žuvimis: lynais, paprastaisiais karpiais, unguriais, vėgėlėmis, lydekoms, karšiais, seliavomis. Šių paukščių mitybą Lietuvoje tyrinėję mokslininkai jų skrandyje yra aptikę 700 g lyną bei vieno kormorano, besimaitinančio žuvininkystės ūkio tvenkinyje, – 600 g karpį. Suaugęs didysis kormoranas per dieną sulesia nuo 0,3 iki 0,75 kg žuvies. Kormorano plunksnos vandenyje greitai sušlampa, todėl paukštis jas džioviną stovėdamas išskleidęs sparnus. Paukščiai baikštūs, nors gamtoje, išskyrus žmogų, natūralių priešų neturi. Tiesa, nepakenčia jūrinio erelio bendrystės.

Aukštaitijos nacionaliniame parke pavienius kormoranus 1991 metais Kretuono ežere pirmasis pastebėjo parko direkcijos vyr. specialistas biologas Bronius Šablevičius. 1994 metais pavieniai paukščiai buvo pastebėti Dringio, Baluošo, Žeimenų ežeruose. Nuo 1995 metų parko ežeruose praleidžia ištisą sezoną, bet lizdų nekrauna. Pavasarį pasirodo balandžio mėnesį. Išskrenda lapkričio mėn. Vasarą jų skaičius ežeruose yra nedidelis ir pastebimos žalos žuvies ištekliais bei aplinkinei augmenijai kormoranai nedaro. Jų žala pasireiškia nuo rugpjūčio vidurio prasidėjus intensyviai migracijai. Kormoranus stebiu nuo 2001 metų. Pateiksiu keletą užfiksuotų skaičių. 2005 metais parko ežeruose vasarojo apie 120 kormoranų. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį Dringio ežere suskaičiavome apie 350 migrantų, o 2006 metais spalį jų buvo net 560.

Atliekant kormoranų mitybos tyrimus, pagal skrodimo metu rastos žuvies kiekius statistškai apskaičiuota, kad Dringio ežere jie galėjo sugauti: 2005 m. – 4570 kg, 2008 m. – 4350 kg, 2009 m. – 5130 kg, 2013 m. – 3590 kg, 2014 m. – 3250 kg žuvies. Pagal sugautos žuvies rūšinę sudėtį kuojos, plakiai, ešeriai, aukšlės sudaro apie 48–52 proc., seliavos – 16–29 proc., lydekos – 7–8 proc., unguriai – 2 proc., lynai – 1 proc. Taigi, skaičiai įspūdingi...

Nors dabar kormoranai dažnai vadinami invazine rūšimi, remiantis rašytiniais šaltiniais, didieji kormoranai ties Juodkrante perėjo jau 18 amžiaus pradžioje. Nors ir persekiojami žmogaus ir keisdami kolonijas vietas, jie išsilaikė iki 19 a. antrosios pusės, kuomet, atsižvelgdama į vietos girininkų rekomendacijas ir vietos žvejų skundus, Prūsijos valdžia leido išnaikinti koloniją ties Juodkrante. Toks pat likimas ištiko ir kitas kolonijas – 1885 m. panašią koloniją pamaryje, 19 a. 70-aisiais metais įsikūrusią Jūros miške ties Ragaine ir kitas.

A. Panavo nuotrauka

Štai tokias lydekaites autorius rado kormorano skrandyje

DARBAI IR AKTUALIJOS

Tautgirdas Masiulis

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos
Gamtos skyriaus vedėjas

Gamtotvarkos priemonių įgyvendinimas Aukštaitijos nacionaliniame parke

Daugelis faunos ir floros rūšių, vertingi gamtiniai kompleksai negali egzistuoti be žmogaus pagalbos. Natūralios pievos, pelkės su vertingomis retosiomis rūšimis išliko iki šių dienų vien dėl to, kad jos buvo šienaujamos ir ganomos. Tačiau keičiantis socialinei, ekonominei padėčiai, nustojus vykdyti ūkinę veiklą dauguma natūralių pievų, atvirų pelkių su vertingomis rūšimis ima degraduoti. Taip vertingi gamtiniai kompleksai praranda savo vertę, palaipsniui išnyksta retosios faunos ir floros rūšys.

Siekiant užtikrinti vertingų gamtinių teritorijų, retųjų faunos ir floros rūšių apsaugą neužtenka vien tik apsiriboti rūšių stebėjimu, fiksavimu, straipsnių rašymu ar knygų leidyba visuomenei informuoti. Turi būti taikomos ir reguliarios tvarkymo priemonės: šienavimas, ganymas, medžių, krūmų kirtimas, biomasės šalinimas. Taigi, retųjų rūšių labai reikia padirbėti su krūmapjovėmis, grėbliais ir šakėmis.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos šalimi nare ir siekiant atkurti/palaikyti vertingus gamtinius kompleksus, užtikrinti retųjų rūšių apsaugą šalies teritorijoje pradėti rengti ir įgyvendinti gamtotvarkos planai ir Aukštaitijos nacionaliniame parke.

Įgyvendinant projektą „Retųjų rūšių apsaugos ir invazinių rūšių gausos reguliavimo priemonių įgyvendinimas“, finansuojamą iš ES SF 2007 – 2013 m. programos lėšų (stulgio *Gallinago media* 2012 – 2014 m. apsaugos veiksmų planas Žemaitiškės pievose), Kretuono kraštovaizdžio draustinyje, šlapiose Žemaitiškės pievų balose toliau buvo vykdomos gamtotvarkinės priemonės (pirminiai tvarkymo darbai atlikti 2006 m.). 2014 metų rudenį specialia technika nušienauti ištisiniai švendrų sąžalynai. Iš šalies žiūrint, darbas atrodo beprasmis. Kam šienauti švendrus, kai jau augalas šaknyse sukaupęs maisto medžiagas ir pasiruošęs žiemojimui? Tačiau 2013

metais vykdyti darbai parodė, kad užteko vien nušienauti švendrus, kitą žolinę augmeniją, ir paukščiams to pakako. Atsivėrė atvira erdvė ir 2014 metų pavasarį Žemaitiškės pievų balos pasitiko gausybę sparnuočių. Tokio paukščių gausumo šiose balose dar nėra buvę.

Vien tik švendrų pjovimu neapsiribota. 2014 metų žiemą iškirsti karklų krūmai davė puikų „derlių“. Atžalos išaugo iki 1,5–2 m aukščio. 2015 metų žiemą atžalos iškirstos. Ir vėl Žemaitiškės pievų balose atsivėrė erdvė. Jau kovo mėnesio pradžioje tai įvertino gulbių giesmininkių *Cygnus cygnus* pora. Jos iš anksto užsiėmė „balas“, vaikydamos iš jos gulbes nebyles *Cygnus olor*.

Tai tik maža dalis pievų, kur vykdyti tvarkymo darbai. Palei Kretuono ežero rytinę pakrantę į pietus driekiasi šlapios pievos, kurios irgi yra labai svarbios tilvikiniams paukščiams ar žąsų būriams migracijos metu. Tačiau didžioji dalis

pievų yra apleistos, nebenaudojamos, vietomis užaugusios karklų krūmais. Reikalingos aktyvios tvarkymo priemonės.

Pievų svarbą taip pat įvertino ir Lietuvos ornitologų draugija. Buvo nuspręsta tvarkyti minėtas pievas bendromis jėgomis. Tačiau didelį nerimą kėlė, kad didžioji dalis pievų yra privačioje žemėje. Pasirodo, nerimauti nebuvo ko. Visi savininkai, į kuriuos buvo kreiptasi, neprieštaravo, kad jiems priklausančioje žemėje būtų iškirsti ir pašalinti menkaverčiai krūmai. Todėl 2015 metų kovo mėnesį kitoje Žemaitiškės pievų dalyje, maždaug 15 ha plote, iškirsti ir pašalinti menkaverčiai krūmai, pelkėtose vietose nušienauti švendrai. Tvarkymo darbus finansavo Lietuvos ornitologų draugija. Darbus koordinavo, taip pat ir vykdė Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos Gamtos skyriaus specialistai bei Bendrųjų reikalų skyriaus darbininkai.

Daugelis faunos ir floros rūšių, vertingi gamtiniai kompleksai negali egzistuoti be žmogaus pagalbos. Natūralios pievos, pelkės su vertingomis retosiomis rūšimis išliko iki šių dienų vien dėl to, kad jos buvo šienaujamos ir ganomos.

Žemaitiškės pievų balos prieš...

...ir po tvarkymo darbų

Šienaujama Kretuono ežero Didžioji sala...

Buvo vykdomas alinamasis šienavimas, jis labai pasiteisino ir davė didžiulę naudą. Per dvejus metus saloje pradėjo keistis žolinė augmenija – iš aukštaūgės ėmė formuotis žemaūgė. Paukščių veisimosi sąlygos ėmė gerėti.

...ir jos pakrantės

Atrodo, viskas paprasta. Tikslas pasiektas. Tačiau vienkartiniais vertingų teritorijų tvarkymo darbais negalima apsiriboti. Ir vėl reikalingos aktyvios tvarkymo priemonės, šlapynių tvarkymui pritaikyta šiuolaikiška technika, kurios nei Lietuvos ornitologų draugija, nei Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcija neturi. Tad vykdant darbus Žemaitiškės pievų balose tiek Lietuvos ornitologų draugija, tiek Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcija išsikėlė sau dar vieną uždavinį: neužleisti tvarkytų pievų ir toliau vykdyti tvarkymo ir priežiūros darbus. Problemos sprendimo būdas bus rastas ir kasmet šiuolaikiška technika tvarkomos Žemaitiškės pievų balos bus tinkamos paukščiams veistis.

Kretuono kraštovaizdžio draustinyje įgyvendintas dar vienas projektas (Kretuono ežero Didžiosios salos šiaurės vakarų pakrantės mažosios žuvėdros *Sterna albifrons* 2012–2014 m. veiksmų planas ir gaiduko *Philomachus pugnax* Kretuono ežero Didžiojoje saloje ir aplinkinėse salose apsaugos 2012–2014 m. veiksmų planas).

Ilgą laiką Kretuono ež. Didžiojoje saloje nebuvo krūmų ir medžių. Ištinę sauspievėje ganydavosi gyvuliai, kurie palaikė stabilią žolinę augmeniją, neleido formuotis krūmams ir miškui. Vilniaus universiteto gamtininkams saloje atradus retųjų paukščių perimvietes, jų apsaugai buvo uždraustas gyvulių ganymas. Dėl šios priežasties sala per 25–30 metų užaugo krūmais ir medžiais, aukštąja žoline augmenija, prasidėjo organinių medžiagų kaupimasis ir dirvožemio durpėjimas. Paukščiai neteko buvusių tinkamų perėjimo vietų. 2000–2001 m. iškirtus sumedėjusią augmeniją, saloje buvo atkurta atvira erdvė. 2006 m. įgyvendinant Didžiosios salos ir Žemaitiškės pievų tvarkymo programą, saloje buvo iškirtos sumedėjusios augmenijos atžalos, nušienauta aukštaūgė žolinė augmenija. Vėliau kelerius metus Reškutėnų kaimo bendruomenė saloje ganė avis, bet avių ganymas nepasiteisino, nes jos ėdė tik žemaūgę žolę, o ir 60 avių skaičius pasirodė per mažas 23 ha salai.

Įgyvendinant mažosios žuvėdros *Sterna albifrons* ir gaiduko *Philomachus pugnax* apsaugos 2012–2014 m. veiksmų planus, 2013 ir 2014 m. sala buvo šienaujama net du kartus (projektą įgyvendino LR aplinkos ministerija, darbus vykdė Lietuvos ornitologų draugija).

Kretuono ežero Didžioji sala po šienavimo

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcija 2015 metais ir toliau tęsė salos tvarkymo darbus. Sala vėl nušienauta du kartus. Salos šienavimas trejus metus iš eilės po du kartus davė tokį efektą, kad šių metų rugsėjo mėnesį šienaujant antrą kartą nelabai buvo ką ir šienauti.

Labai džiugu, kad prie Didžiosios salos tvarkymo darbų prisidėjo Lietuvos ornitologų draugija ir skyrė lėšas įsigyti plaustui, kuris būtinas traktoriui nuplukdyti į salą. Palyginant galima paminėti, kad pirmą kartą darbininkų brigada maždaug du mėnesius su krūmapjovėmis šienavo 23 ha salą, net siauralapiai gauro-mečiai spėjo subrandinti ir išbarstyti sėklas. Nuplukdžius traktorių į salą, ji buvo nušienauta per 4 dienas.

Norisi pasidžiaugti, kad gamtotvarkos priemonės davė ir pirmuosius vaisius. Po ilgos pertraukos 2015 m. vasarą Kretuono ežero Didžiojoje saloje vėl aptiktas stulgių *Gallinago media* lizdas – globaliai nykstanti paukščių

Šienaujama Juodupės pelkė

rūšis. Žemaitiškės pievų balose šių metų pavasarį aptikta stulgių tuokvietė.

Dar viena teritorija, kurioje vykdomos gamtotvarkos priemonės, yra Ažvinčių

gričioje, Juodupės hidrografiniame draustinyje – tai Juodupės pelkė.

Daugelis šioje teritorijoje esančių gamtinių vertybių (Aliuvinės pievos 6450, Tarpinės pelkės ir liūnai 7140, Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniuotos pelkės 7160, Šarmingos žemapelkės 7230, pelkinė uolaskėlė, žvilgančioji riestūnė, nariuotoji ilgalūpė, liūninė viksva,

raudonoji gegūnė, aukštoji gegūnė, gelsvoji gegūnė, baltijinė gegūnė, siauralapė gegūnė, širdinė dviguonė, vienlapis gedutis, dvilapis purvuolis) yra ypač jautrios hidrologinio režimo pokyčiams. Išsausėjus teritorijai dėl natūralios augalijos sukcesijos atvirų pelkių ir pievų biotopai užauga medžiais ir krūmais, todėl jų plotas palaipsniui mažėja. Minėtoms Europos Bendrijos svarbos buveinėms ir retosioms floros rūšims išlaikyti reikalingos reguliarios, aktyvios tvarkymo priemonės.

Juodupės pelkėje pirminiai tvarkymo darbai atlikti 2010 m.: iškirti ir iš pelkės pašalinti medžiai ir krūmai. Nuo 2011 m. pelkėje vykdomi aktyvūs palaikomieji darbai. Kiekvienų metų rudenį pelkėje pjaunamos sumedėjusios augmenijos atžalos, šienaujama. Biomasė sugrėbiama ir išnešama iš pelkės. Tvarkymo tikslas – norima atgaivinti anksčiau Juodupės pelkėje augusių ir žydėjusių pelkinių uolaskėlių *Saxifraga hirculus* populiacijas. Dar 2000 m. pelkėje pelkinės uolaskėlės individų skaičius viršijo 1000 vnt. Dėl spartaus krūmų užžėlimo 2007 m. vegetavo jau tik pavieniai individai.

Dauguma vertingos gamtinės teritorijos tai pelkės, užmirkusios šlapios pievos. Dažniausiai jų tvarkymui technikos nebeįmanoma panaudoti. Darbai turi būti atliekami rankiniu būdu, o tai ilgas ir be galo varginantis procesas.

Juodupės pelkė po tvarkymo darbų

Dangaus žibintai – ne tik džiaugsmas, bet ir tarša

*Andrius Juodelis
Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro
regioninio parko direkcijos
Kraštotvarkos skyriaus
vyr. specialistas inspektorius*

Pastaruoju metu Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcija sulaukia interesantų klausimų dėl dangaus žibintų naudojimo saugomoje teritorijoje ir būna labai nustebę išgirdę neigiamą nuomonę. Atrodytų, kaip gali nepatikti tai, kas gražu, ir, anot prekybininkų, visiškai nekenksminga. Pamąstykime. Prekybininkai, užsiimančys dangaus žibintų prekyba, pateikia informaciją, kad dangaus žibintai kyla iki 400 m aukščio, dega 10-15 minučių, leidžiasi už horizonto, kur juos paleidusieji jau nebemato. Pagaminti jie, anot internetinių parduotuvių, iš ekologiškų ir greitai suyrančių medžiagų. Čia ir prasideda klausimai. Ar gali greitai suirti metalas, kuris sudaro dangaus žibinto pagrindą ir prie kurio tvirtinasi kuras? Greitai suyra popierius? Gal ir taip – su kuo lyginsi. Ar teko kam nors matyti gamtoje yrantį popierių, laikraštį ar tikrai greitai suyrantį tualetinį popierių? Tai užtrunka tikrai ne vieną mėnesį. Įsivaizduokime, kad iš kaimo turizmo sodybos paleidžiama kartais net apie šimtą ar daugiau žibintų (kartą buvo gautas klausimas dėl 150 žibintų) ir jie nusileidžia į kažkieno kiemą, pievą ar mišką. Kartais nusileidžia į ežerus. Teritorija užteršiama metalo ir popieriaus liekanomis, kurios vandenyje atrodo itin neestetiškai.

Kita medalio pusė – priešgaisrinė apsauga. Kai kurie žibintų platintojai deklaruoja, kad „...žibintai pagaminti iš nedegaus popieriaus ir nusileidžia tik sudegus kurui...“, tačiau

praktika rodo, kad kartais užsidega kylant ir nukrenta kurui dar nesudegus, dėl to kyla gaisro pavojus miškui ar pastatams.

Taigi, Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcija norėtų paprašyti parko svečių būti sąmoningiems ir organizuojant šventę nesudaryti sunkumų sau ir kitiems, o norintiems sukurti vizualinį efektą siūlytume išnaudoti labiau kontroliuojamas priemones, pvz., deglus.

Primename, kad vadovaujantis Aukštaitijos nacionalinio parko lankymosi taisyklių 7.16 p. „...draudžiama šiukšlinti aplinką, teršti vandens telkinius“ ir už aplinkos teršimą ir priešgaisrinės saugos taisyklių nesilaikymą Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje gresia administracinė atsakomybė iki 144 EUR.

Plačiau apie valstybinio parko lankytojo bilietą

*Tomas Ragaišis
Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro
regioninio parko direkcijos
vyr. specialistas juristas*

Šį pavasarį per žiniasklaidos priemones nuskambėjo įvairių pranešimų apie naujai įvedamus valstybinio parko Lankytojo bilietus Lietuvoje. Netilo diskusijos ir apie tai, ar bilietai bus privalomi, norint lankytis nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose, ar ne. Pasigirdo nuomonių, kad įvedus šį bilietą lankymasis valstybinuose parkuose bus apmokestintas ir norint jį juos patekti teks susimokėti. Spėliojimai ir kalbos baigė-

si, kai 2015 m. gegužės 15 d. įsigaliojusi Lietuvos Respublikos aplinkos ministro Kęstučio Trečioko 2015 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. D1-374 „Dėl valstybinio parko lankytojo bilietų platinimo, apskaitos ir surinktų lėšų naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ buvo patvirtintas Valstybinio parko Lankytojo bilietų platinimo, apskaitos ir surinktų lėšų naudojimo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas). Jis nustatė valstybinio parko Lankytojo bilietų rūšis, jų platinimo, įsigijimo tvarką, lėšų, gautų už Lankytojo bilietų platinimą, panaudojimą ir lankytojų, įsigijusių Lankytojo bilietą, teises. Kadangi valstybinio parko Lankytojo bilietas yra visiškai naujas dalykas (išskyrus Aukštaitijos nacionalinį parką, kuris jau yra turėjęs lankytojo bilietą iki 2004 m. ir vėl jį įsivedė praėjusiais metais), todėl tema apie valstybinio parko Lankytojo bilietą aktuali visiems Lietuvos valstybinių parkų lankytojams – poilsiautojams, turistams, keliautojams, mylintiems gamtą žmonėms ir tiems, kurie

mėgsta savo laisvalaikį leisti ne tik Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko gamtoje, tačiau ir kitose Lietuvos Respublikos saugomose teritorijose.

Jau minėtas aprašas numato valstybinio parko lankytojo sąvoką – tai fizinis asmuo, besilankantis valstybiniame parke, atvykęs į jį poilsiauti, dalyvauti renginiuose, pažintinio turizmo ir edukacijos tikslais. Taigi, jei atvykstate į parką su vienu iš anksčiau minėtų tikslų – jūs jau esate valstybinio (nacionalinio ar regioninio) parko lankytojas.

Aprašas taip pat nustato lankytojų bilietų rūšis, jų galiojimą, kainą ir bilietų platinimo tvarką. Išskiriami šie Valstybinio parko lankytojo bilietai, kuriuos skaitytojų patogumui galima suskirstyti į dvi grupes ir išskirti pagrindinius bruožus.

I grupė:

1) **Vienartinis lankytojo bilietas.** Šis bilietas galioja 5 dienas nuo jame nurodytos įsigijimo datos vieno valstybinio parko lankymui. Šio Lankytojo bilieto kaina – 1 Eur.;

2) **Vieno mėnesio lankytojo bilietas.** Šis bilietas galioja vienam asmeniui 30 dienų nuo bilieto įsigijimo datos vieno valstybinio parko lankymui. Bilieto kaina – 5 Eur.

Šiuos bilietus (vienartinį ir vieno mėnesio) galima įsigyti valstybinio parko, kurį ruošiatės aplankyti, direkcijoje.

Šie bilietai iš kitų Lankytojo bilietų išsiskiria tuo, kad jų galiojimo laikas trumpesnis ir jie galioja konkrečioje saugomoje teritorijoje (parke), kurios direkcijoje ar direkcijos padaliniuose buvo įsigyti.

II grupė:

3) **Mėnesinis lankytojo bilietas,** kuris vienam asmeniui galioja 30 dienų nuo biliete nurodytos įsigijimo datos visų valstybinių parkų lankymui. Šio bilieto kaina – 10 Eur.;

4) **Vienerių metų lankytojo bilietas** galioja 12 mėnesių nuo biliete nurodytos įsigijimo datos visų valstybinių parkų lankymui. Bilieto kaina – 20 Eur.;

5) **Šeimos lankytojo bilietas** galiojantis 12 mėnesių nuo nurodytos įsigijimo datos šeimai, kurią sudaro du ar daugiau asmenų ir ne mažiau kaip vienas iš jų yra vaikas iki 18 metų, visų valstybinių parkų lankymui. Taigi šį bilietą gali įsigyti ir tėvai bei motinos, kurie vieni augina vaiką iki 18 metų. Šis bilietas galioja ir vienam šeimai nariui atskirai. Bilieto kaina – 25 Eur.

II grupės bilietus galima įsigyti Lietuvos saugomų teritorijų Nacionaliniame lankytojų centre, Vilniuje Antakalnio g. 25, taip pat visose valstybinių parkų direkcijose bei lankytojų centruose. Su šiais bilietais galima lankytis visuose Lietuvos Respublikoje veikiančiuose valstybiniuose parkuose (tiek nacionaliniuose, tiek regioniniuose).

Tiek pirmos, tiek antros grupės bilietus galima įsigyti visuose „Perlo“ terminaluose, „Tiketos“ kasose arba interneto svetainėje.

Šis Aprašas netaikomas Trakų istorinio nacionalinio parko, Pavilnių ir Verkių regioninių parkų lankymui, kadangi jie priklauso ne Aplinkos ministerijos, o Kultūros ministerijos (Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija) ir Vilniaus miesto savivaldybės (Pavilnių ir Verkių regioninių parkų direkcija) valdymo sričiai.

Kalbant apie lankytojo bilieto statusą, Aprašo 8 punktą nurodo, jog Lankytojo bilietas yra savanoriškas ir suteikia teisę nemokamai naudotis direkcijos įrengtomis ir prižiūrimomis atokvėpio vietomis, takais, trasomis, poilsiavietėmis, stovyklavietėmis. Lankytojo bilieto statusą nustato žodis savanoriškas. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas nepateikia žodžio savanoriškas reikšmės,

tačiau pateikia kito artimo ir giminingai susijusio žodžio – savanoris reikšmę. Pagal dabartinės lietuvių kalbos žodyną žodis savanoris – tas, kas savo noru, neverčiamas imasi kokio nors darbo. Akivaizdu, kad žodis savanoriškas nenustato privalomo įpareigojimo, o priešingai – suteikia pasirinkimo laisvę. Todėl valstybinio parko Lankytojo bilieto įsigijimą norėčiau sieti su žodžiais auka ir parama – nacionalinių ir regioninių parkų parėmimu gera valia. Turiu omenyje tai, jog įsigydami pigesnius, trumpesnio galiojimo laiko ir tik to nacionalinio ar regioninio parko lankymui skirtus

Lankytojo bilietus, žmonės aukoja pinigais konkrečiam nacionaliniam ar regioniniam parkui, kuriame juos įsigyja. Pirkdami brangesnius, visų nacionalinių ir regioninių parkų lankymui skirtus bilietus teikia paramą visai saugomų teritorijų sistemai. Vadovaujantis Aprašu, už parduotus Lankytojo

bilietus surinktos lėšos bus naudojamos valstybinių parkų apsaugai, tvarkymui, priežiūrai, edukacinei, švietėjiškai veiklai, saugomų kompleksų bei objektų (vertybių) apsaugai ir lankymui propaguoti, pažintiniam turizmui organizuoti.

Norėčiau atkreipti dėmesį į tai, jog įsigiję valstybinio parko lankytojo bilietą, negalėsite nemokamai lankytis parkų teritorijose esančiose privačių asmenų įrengtose mokamose poilsiavietėse ir stovyklavietėse, takuose ir trasose bei jomis naudotis.

Aukštaitijos nacionaliniame ir Labanoro regioniniame parkuose praėjusių metų vasarą jau buvo platinamas Lankytojo bilietas. Reikia pasidžiaugti, kad iš pernai parduotų Lankytojo bilietų, kuriuos įsigijo geros valios žmonės – poilsiautojai, turistai, keliautojai, mylintys gamtą ir tie, kurie mėgsta savo laisvalaikį leisti nepaprastai gražioje saugomoje teritorijoje, buvo surinkta beveik 40 tūkst. litų. Šios lėšos panaudotos infrastruktūros gerinimui, kraštovaizdžio puoselėjimui, parko patrauklumo didinimui ir kitoms svarbioms veikloms, kurių rezultatą pastebi kiekvienas lankytojas, atvykęs į Aukštaitijos nacionalinį ar Labanoro regioninį parkus. Tai informacinių stendų ir suoliukų prie labiausiai lankomų objektų (Ladakalnio, Ginučių piliakalnio) atnaujinimas, šiukšlių surinkimas ir išvežimas iš direkcijos prižiūrimų atokvėpio vietų prie lankomų objektų bei stovyklaviečių šalia turistinių maršrutų.

Savanoriškas bilieto įsigijimas – tai investicija į gražią, išpuoselėtą ir tvarkingą saugomos teritorijos gamtą, kurioje visi mėgstame būti ir ja grožėtis. Juk nuo mažų darbų prasideda dideli – ir prie to prisidėti galime kiekvienas. ☺

A. Panavo nuotrauka

Surinktos lėšos panaudojamos lankomų objektų priežiūrai

Savanoriškas bilieto įsigijimas – tai investicija į gražią, išpuoselėtą ir tvarkingą saugomos teritorijos gamtą, kurioje visi mėgstame būti ir ja grožėtis.

VOLUNGĖ

Algirdo Panavo kūryba

RUDUO

Paraudo klevų viršūnės
Obuoliai prigludo prie žemės,
Gervės, mūs pelkių klykūnės,
Į debesis virtinėm remias.

Gailiau sukuždėjo nendrynas,
Pajutęs vėstančią bangą,
O debesis sunkūs kaip švinas
Virš ežero slenka ir slenka.

Nutilo pušyno pašlaitė,
Lakštučių balsus išlydėjęs,
Tvirčiau šakomis susikibus
Sutinka piktus šiaurės vėjus.

Voriukai, prigludę tarp gijų,
Su vėjo banga iškeliauja,
Suras jie ramybę tarp girių.
Voratinklį ties savo naują.

Suskirdusios žemdirbio rankos
Į krepšį jau bulves sudėjo,
Paglostė sudygusį kvietį,
Prie židinio pirkion nuėjo...

SIDABRO VARPELIAI

Pakuždėję meldynuos rūkai,
Sidabriniais varpeliais prabilo.
Nuvilnijančių gervių pulkus
Palydėję virš tolstančio šilo.

Atsisveikino iki naujų –
Žaluma papuoštų – sugrįžimo
Ir nusviro su vėjo banga,
Atpūsta nuo gruodėto arimo.

Suskambėjo lyg dužę stiklai
Iš didžiųjų pakrančių langyno.
Visai žiemai kaip plienas tvirtai
Virto spinduliu krištolo gryo.

LAIKO TĖKMĖ

Žaliomis kalvomis Aukštaitijos,
Mėlynakiais vėsiais ežerais
Pavasaris vasarą vijos
Žiedais ir kasdieniais darbais.

Rasotais rytais atgaivinęs
Ištroškusius žiedus gėlių,
Gražiausią vainiką nupynęs,
Nubėgo birželio keliu.

Bitės kalbino žydinčią liepą,
Aviliuose kvepėjo medus.
Padėkojęs rugpjūtis liepai
Laukuose nupjovė rugius.

Rugsėjis, rugius vėl pasėjęs,
Apsikaišęs rausvais obuoliais,
Ant peties spaliui ranką padėjęs,
Rudeniniais nubrido keliais.

Pageltęs beržais, spalio veidas
Paraudo klevais danguje...
Nuskubėję tolyn paukščių voros
Ištirpo nakties tyloje...

Pasidžiaugę, kas jau praeity,
Seni metai suspindo ir baigės...
Tik kuždės apie juos pataluose baltuos
Ramybė alsuojančios snaigės.

MEILEI REIKIA ŽMOGAUS

Paukštis tiesia sparnus, kad pakiltų aukštai.
Vėjas tempia bures, kad išplauktų laivai.
Saulė šviečia danguj, kad žaliuotų miškai.
Meilė gimsta žmoguj, kad klegėtų vaikai.

Žiedui reikia šviesos, paukščiui reikia erdvės –
Be šviesos nežydės, be erdvės nečiulbės.
Saulėi reikia dangaus debesėlių baltų.
Meilei reikia žmogaus, jo dienų ir naktų...

KALĖDŲ RYTAS

Ramu ir miela, kai nubunda rytas,
Belaukdamas Šventų Kalėdų Saulės.
Einu aš susimastęs į bažnyčią,
Nes nori manyje atgimt pasaulis.

Bažnyčios kryžius, mylintis Marijos veidas
Ir kunigas altoriaus vidury,
O nuo aukštybių švelniai liejas
Vargonų muzika ištirpstanti širdį.

Nugludintos negailestingų vėjų,
Pavargę lūpos kužda vėl maldas
Ir pirštuose rožančius vis trumpėja,
Gal taip išpirks gyvenimo klaidas.

Nusilenkia minia prieš Kristaus kūną
Ir keliais paliečia švarias grindis.
Kaip ir ankščiau, toliau tebūna
Pilna krikščioniško tikėjimo širdis.

Aplinkui akys man ramybės palinkėjo,
Palaima nunešė šviesių minčių taku.
Ir aš dalelę savo šypsenos įdėjau,
Kad būtų mums gyvenime jauku.

Knygų lentyna

Sutikdami Aukštaitijos nacionalinio parko 40 metų jubiliejų, Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos Gamtos skyriaus darbuotojai, padedami rėmėjų, išleido unikali leidinį apie Aukštaitijos nacionaliniame parke slypinčias gamtos vertybes.

Daugelis vietinių ir poilsiauti atvykstančių žmonių gėris nuostabia Aukštaitijos nacionalinio parko gamta, šimtais ežerų, nuo kalvų atsiveriančiais gražiausiais vaizdais, bet retas jų susimąsto, kiek gamtos vertybių slepiasi šioje teritorijoje, ir net neįsivaizduoja, kad kiekvienas augalėlis, paukštelis ar gyvūnas yra skaičiuojamas, registruojamas. Retosios rūšys kruopščiai stebimos ir dedamos pastangos, kad jos pasilikėtų čia gyventi.

Leidinyje „Lietuvos gamtos vertybės

Aukštaitijos nacionaliniame parke“

Gamtos skyriaus darbuotojai: Bronius Šablevičius, Tautgirdas Masiulis ir Asta Survilaitė – plačiai apžvelgia parko teritorijoje esančias gamtos verty-

bes, vaizdingai aprašo vertingiausius gamtinius kompleksus ir per 40 metų atliktus ir tebevykdomus tyrimus, suregistruotas augalijos ir gyvūnijos rūšis. Visi leidinyje aprašyti gamtos turtai vaizdingai iliustruoti fotografijomis. Tai unikalus gamtos vadovėlis norintiems artimiau pažinti Aukštaitijos nacionalinį parką ir pradžiamokslis būsimiems parko gamtos tyrinėtojams.

Žmogus, kurio vardas neatsiejamas nuo Aukštaitijos nacionalinio parko vardo, – Bronius Šablevičius – parengė beveik per 40-ies metų laikotarpį savo nuveiktus darbus apibendrinantį leidinį „Lietuvos paukščiai Aukštaitijos nacionalinio parko gamtoje“. Ši knyga – tai pirmasis išsamus leidinys apie Lietuvos paukščius Aukštaitijos nacionaliniame parke. Joje aprašomos per 36 metus pastebėtos paukščių rūšys, tiek gyvenančios Parko teritorijoje, tiek čia tik apsilankančios. Iš viso leidinyje aprašytos 240 paukščių rūšių. Ši Broniaus Šablevičiaus knyga nėra paukščių pažinimo vadovas, tačiau joje aprašyti pagrindiniai paukščių išvaizdos ir spalviniai ypatumai, aptikimo parke datos ir vietovės, taip pat gausu įdomių susitikimų su parko paukščiais istorijų.

Knyga pradėta rašyti 1978 metais pavasarį. Po 37 metų ji baigta ir pristatyta plačiai visuomenei. Savo lėšomis išleidęs knygą Bronius sako, kad tai buvęs jo garbės reikalas. Pasak autoriaus, į knygą pateko tik maža dalelė, gal 20 % stebėjimų medžiagos, 80% informacijos liko archyvuose. „Knyga galėjo

būti 5 kartus didesnė...“

Knyga gausiai iliustruota Mariaus Čepulio, Viliaus Paškevičiaus, Kęstučio Čepėno, Rimanto Nalivaikos, Kastyčio Vainausko, Renato Jakaičio, Vytauto Jusio, Dariaus Babelio, Valdo Augustino, Romualdo Barausko, Jono Barzdėno, Linos Marmaitės, Jono Bilinsko, Simono Minkevičiaus, Mindaugo Kirstuko, Juozo Baškio, Sauliaus Virbilos ir paties Broniaus Šablevičiaus nuotraukomis.

Birželio 27 d. Palūšės bibliotekos kiemelyje buvo pristatyta ilgai brandinta Ritos Ramanauskienės knyga „Palūšė: savita mažo kaimelio istorija“.

R y t i n i a m

Aukštaitijos pakraštėly, Lūšių ežero pakrantėje

jaukiai

įsitaisęs

Palūšės

kaimelis

vasaros

metu gyvai

šurmuliuo-

ja sulaukęs

turistų iš

viso pasaulio,

pražysta

Palūšės re-

gatos burė-

ramiai snau-

tas sniego pa-

tojų bendruo-

mis. Žiemą

džia apklo-

talais. Vietinių gyven-

menė čia nedidelė, bet aktyvi. Rengia projektus ir vis gražina

savo kaimelį, organizuoja renginius ir nepamiršta savo šaknų.

Rita Ramanauskienė – ne palūšietė, bet nuo nuo 1987-ųjų

dirbdama Palūšės bibliotekoje tapo tikra Palūšės bendruo-

menės dalele. Visada domėjosi savita Palūšės kaimo istorija,

ne vienerius metus po trupinėlių rinko ir užrašinėjo įdomiausius

kaimo istorijos faktus, Palūšės gyventojų gyvenimo istorijas. Ir

pagaliau tie užrašai, nuotraukos sugulė į knygą, kuri pasaulį

išvydo Lietuvos kultūros tarybos finansuoto projekto ir rėmėjų

dėka.

Rita Ramanauskienė Vilniaus universitete yra baigusi biblio-

tekininkystės ir bibliografijos bei kraštotyros organizatoriaus

studijas. Todėl bibliotekininko darbą ji derina su kraštotyrinin-

ko duona. O knyga yra puikus šio derinio rezultatas. Knyga

nepretenduoja į enciklopedinių istorinių leidinių kategoriją,

bet per asmenines kaimo žmonių istorijas pateikta kaimelio

istorija tampa artima, tarsi sava.

Knyga „Palūšė: savita mažo kaimelio istorija“ įprasmino ilga-

metį pačios Ritos darbą ir tapo neįkainojama dovana kiekvie-

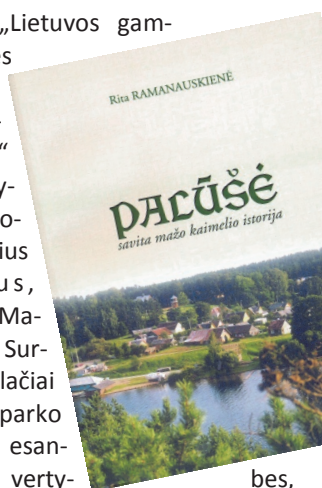
nam palūšiečiui. O su bibliotekininko kruopštumu po trupinėlių

surinkta ir sudėliota Palūšės kaimo istorija nebeišnyks atmin-

ties kloduose, o išliks ateinančioms kartoms.

Parengta pagal knygų apžvalgas spaudoje

MŪSŲ ŽMONĖS

Parke gyvena ir kuria ŽMONĖS

Sigutė Mudinienė
Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro
regioninio parko direktijos
Informacijos ir kultūros paveldo skyriaus
vyr. specialistė kultūrologė

Numirguliavo dar vienas spalvingas, renginiais, šventėmis, ekskursijomis pasipuošęs vasaros sezonas. Ir apimus šurmuliui, atsiradus laiko apmąstyti nuveiktus darbus, nejučiom pro akis praplaukė žmonių, su kuriais tai vienur, tai kitur teko suremti pečius, veidai. Gamtos grožį kuria pati gamta, o kultūrą – išskirtinai žmonės. Jų norai, poreikiai, svajonės ir vizijos kartais taip gražiai nuspalvina šventes, palaiko ar kuria naujas tradicijas. Ir visa tai ne sau, o tam, kad suburtų bendruomenę, parodytų savo krašto savitumą, galų gale pasigirtų – mes čia gyvenam, čia dirbam ir čia kuriam.

Gera, kai kaimas turi savo „varikliuką“. Meironyse tas „varikliukas“ – Irena Lukaševičienė, jai tenka „malonumas“ išklausti visas pretenzijas, vis paraginti bendruomenę susitelkti nors keletą kartų metuose. Kad visi susibėgtų, suvažiuotų nors garsiosiose Meironų Sekminėse. Ir vis rūpi, kad pagrindinis šventės akcentas būtų kaimo ŽMONĖS, čia gyvenantys ir tik per atostogas atvažiuojantys, bet, kad jie būtų visi savi, visi artimi, ir Sekminės taptų jų suvažiavimo ir suėjimo data. Kaip buvo nuo senų

Gamtos grožį kuria pati gamta, o kultūrą – išskirtinai žmonės. Jų norai, poreikiai, svajonės ir vizijos kartais taip gražiai nuspalvina šventes, palaiko ar kuria naujas tradicijas.

Irenos Lukaševičienės (antra iš kairės) pievoje per Sekminės aukojamos mišios už Meironų kaimo žmones

Nuotrauka iš ANP fotoarchyvo

Per Ažugavas Palūšę užplūdo čigonai...

senovės, kai „...piemenys darydava bolių sau, jaunimas su palūšiniais rinkdavas un Briedžiukalnia, nu ė sanimas jau kaimi surinkdava, susnešdava kas ką ir švįsdava...“ (Marijona Brukštienė, 1996 m.) Tai jos pievoj jau antrus metus įsikuria Dievo šventovė po atviru dangum su nuostabiomis mišiomis, čia lengviau sueiti visiems vyresniems Meironų gyventojams, lygiau šokti skambant liaudiškai muzikai. Užtenka vietos viskam, tik kad tas noras būtų kartu neprapultų ir pratintų susiburti visus – ir jaunus, ir senus. O po to... Juk negiausi tvoros tam, su kuriuo šokai per Sekmines...

Čia pat, per Direkcijos langą atsiveria vaizdas į nurimusį, žiemos miegui besiruošiantį Lūšių ežerą. Gražioji Palūšė. Turtinga ir įdomi savo istorijos verpetais, nuo žydų pirklių vežimų iki sovietinių „dačnykų“ antplūdžio, nuo buvusios turistinės bazės šurmilio iki spengiančios žiemos tylos ir virsmo ramybės. Ir čia gyvenimo ratą suka žmonės, čia gyvenantys, dirbantys ar tik atvykstantys pas tėvus, senelius, bet be galo mylintys gimtąją Palūšę.

Gyvena Palūšėj Visockai, jau važiuojant pro šalį traukia akį Alfonso išdailinti bičių aviliukai su verandėlėmis ir iš tolo gražiausiomis spalvomis šviečiantis Onutės darželis. Tik sukis aplink namus ir, regis, niekam kitam laiko nebėra, betgi užsuka vis Onutė pas mus į svečius. „Nu kap ti parkas gyvena? Žinai aš da noriu...“ ir viskas nuo to prasideda. Žiū jau ir lekia parko raganos per Ažugavas per Palūšę. Sujudimas, šypsenos ir smagus bendravimas sušildo širdis šalčiausią žiemos dieną. Tikra šventė be jokios pompastikos ir

Reškutėnų kaimo bendruomenės siela Janė Petkūnienė (sėdi antra iš dešinės) su etnokultūrinės stovyklos dalyviais

didelių išlaidų. Tai kaip neturės Dalytė Visockaitė tiek noro judinti Palūšę, puošti gražiausiais renginiais, jei širdy tokia meilės sėkla savo kraštui tėvų pasėta. Dalia – tik prieš šešetą metų įkurtos Palūšės bendruomenės siela, kartu su pirmininku Arvydu Gaideliu sukanti idėjų, projektų ir renginių Palūšės labai ratą. Jau ir pasipuošė Palūšė tradiciniais renginiais – Palūšės regata, Rudens kermošėliu – žinomais ir laukiamais net tik Palūšėje, bet ir visoje Lietuvoje.

Dirba Palūšės bibliotekoje Rita Ramanauskienė, nors ne palūšietė, bet per šitiek darbo metų tapusi Palūšei sava. Rita Etnografinių regionų metams padovanojo Palūšei neįkainojamą dovaną. Jos išleista knyga „Palūšė. Savita mažo kaimo istorija“ tikras turtas Palūšės krašto istorijai ir žmonėms. Ir neišdildomas Ritos darbo indėlis.

O jau visuose Palūšės ir Meironų reikaluose nepamainomas pagalbininkas seniūnas Jonas Polito. Tokių darbščių ir jautrių žmonių reta. Vėlgį primena senus laikus, kai garbiausi kaimo žmonės buvo renkami seniūnais ir sprendavo visas bėdas iki smulkmenų. Su Jonu dirbti lengva, tu tą - aš tą, ir bus padaryta. Ir dar keletą kartų paklausta, ar viskas sutvarkyta, prižiūrėta nuo pradžios iki galo. Ar kasdieniuose priežiūros darbuose, ar šventėse – Jonas nepamainomas organizatorius ir pagalbininkas.

Parko teritorija plati, ne su visais suspėji pasilabinti, per ketverius darbo metus parke dar ne į visus kaimus net koja buvo įkelta. Lengviausia prisidėti prie bendros veiklos, tradicijų palaikymo ten, kur jau yra bendruomenės „varikliukas“, kuriam rūpi šiek tiek daugiau nei visiems. Reškutėniškiai jau turbūt neįsivaizduoja savo gyvenimo be Janytės – Janinos Petkūnienės, kuri Reškutėnų bendruomenėje atstoja tris darbuotojus – tiek daug tokių gražių veiklų įsuka. O šalia tada glaudžiasi gabūs, dainingi, meniški šio krašto šviesuoliai, kuriuos visus čia net ir suminėti būtų sunku. Gražūs šiemet Janytės

darbai – kartu apvažiavome ir įrašėme, nufilmavome aktyviausias šio krašto dainorėles, susipažinom su kiekviena ir įrašėme dalelę šio krašto gyvenimo ateities kartoms. Ačiū Algirdui Panavui, nufilmavusiam ir sumontavusiam filmuką, kuriame - jau iš laiko glėbio išplėsta Reškutėnų krašto žmonių gyvenimo akimirka. Tiesa, dar liko skola Reškutėnų kraštui – turim aplankyti ir įamžinti filmavimo juostoj du šio krašto šviesuolius – muzikantą Valdemarą Prunskį ir žymų šio krašto skulptorių Juozapą Jakštą. Tebus tai šios žiemos darbas. O vasarą Reškutėnuos skambėjo tradicinės Joninės, klegėjo tradicinė etnokultūrinė stovykla vaikams ir jaunimui, vėl stebinusi mus augančių vaikų ir anūkų gerumu, šviesumu, mokėjimu bendrauti ir jau per keletą metų išugdyta pagarba tradicinei kultūrai. Jau ne gėda, o visai smagu dainuoti su bendraminčiais liaudies dainą, sukti senovinį ratelį ar trypt polkutę. Tiesa, pagalvės užvalkale į stovyklą atkeliavo ir kompiuteris, bet... ir pralindėjo pamirštas po pagalvę. Į tikrą, pačių rankomis sumeistratą kuperką sukovėme didžiulį bendravimo džiaugsmo, dainų, šokių, jaunų balsų klegesio kraitį ir jau laukiame kitos vasaros.

Tai tik keletas gerosios patirties pavyzdžių. Bendradarbiaudami galime nuversti kalnus, praskaidrinti žmonių gyvenimą, puoselėti senąsias tradicijas ir saugoti krašto savitumą. Šventės ateina ir praeina, bet jų metu suteiktas bendravimo džiaugsmas, užmegzti ryšiai, sužinotas paprotys, išmokta daina gali lydėti visą gyvenimą. Šventės stiprina ir suartina bendruomenes šiais susvetimėjimo laikais, supažindina su senosiomis tradicijomis, pagyvina bendruomenės narių gyvenimą ir pritraukia lankytojus.

Linke visiems bendruomenių „varikliukams“ nepavargti, neprietrūkti idėjų ir noro joms įgyvendinti. ☺

Šventės ateina ir praeina, bet jų metu suteiktas bendravimo džiaugsmas, užmegzti ryšiai, sužinotas paprotys, išmokta daina gali lydėti visą gyvenimą. Šventės stiprina ir suartina bendruomenes šiais susvetimėjimo laikais, supažindina su senosiomis tradicijomis, pagyvina bendruomenės narių gyvenimą ir pritraukia lankytojus.

Seniūnas Jonas Polito – aktyvus bendruomenių pagalbininkas

Reškutėnuose įsikūrė amatų centras

Janė Petkūnienė
Reškutėnų kaimo bendruomenės pirmininkė

Reškutėnai yra neatsiejama Aukštaitijos nacionalinio parko dalis. Jau daugiau nei dešimtmetis Reškutėnų kaimo bendruomenė bendrauja ir bendradarbiauja su parko specialistais. Vykdomos įvairios aplinkosauginės, kultūrinės, edukacinės ir kitokios veiklos.

Šiuo metu buvusios Reškutėnų mokyklos renovuotose patalpose įsikūrė tradicinių amatų centras, kuris yra Nalšios muziejaus filialas. Atnaujintame centre pirmoji veikla buvo įgyvendinta būtent su Nacionalinio parko atstovais: etnokultūrologe Sigute Mudiniene ir vyr. specialistu Algirdu Panavu – buvo filmuojami Reškutėnų etnografinio ansamblio senjorai jų sodybose, bendruomenės namuose, prisimintos Reškutėnų krašto dainos, pasakojimai. Visa tai sugulė į video medžiagą. Ankstyvą šių metų pavasarį bendruomenės nariai susirinko į naująjį tradicinių amatų centrą, kuriame vyko šio projekto pristatymas. Dalyvavo bendruomenės kolektyvas, etnografinis ansamblis su vadovu Valdemaru Prunskum, Aukštaitijos nacionalinio parko specialistai. Kiekvienam projekto dalyviui įteikta Sigutės Mudinienės ir Algirdo Panavo nufilmuota ir sumontuota video medžiaga.

Šią vasarą jau trečią kartą vyko tradicine tampanti vaikų etnokultūrinė stovykla. Tai dar vienas gražus bendradarbiavimo pavyzdys su Aukštaitijos nacionaliniu parku, kultūrologe Sigute Mudiniene. Reškutėnams Sigutė tapo nepa-

prastai artima ir mylima. Stovykloje vaikai vykdo įvairias veiklas, o jų rezultatai atspindi stovyklos uždarymo šventėje, kurioje vaikai surengia rankdarbių parodą, koncertą. Susirinkusieji į šventę vaikų tėveliai bei svečiai stebisi, kaip gali per penkias dienas vaikai tiek visko nuveikti bei išmokti.

Reškutėnų tradicinių amatų centre veikia audimo, verpimo, milo vėlimo, medžio, keramikos dirbtuvės, ekspozicijų salėje pristatomos vietinių amatininkų ekspozicijos: menininkų Valdemaro Prunskaus, Mildos Sivickienės paveikslų paroda, profesionalios audėjos Alytės Mikštienės audiniai, rankdarbių meistrės Vandos Balčiūnienės darbai, išsiuvinėti

Reškutėnų berniukai medžio dirbtuvėse leidžia laiką drožinėdami

kryžiuku Angelės Šimanskienės paveikslai. Kulinarinio paveldo salėje mokoma kulinarinių paslapčių, baigiama įkurti Aukštaitijos nacionalinio parko padovanota Gamtos klasė. Džiugu, kad Reškutėnų tradicinių amatų centre lankosi vis daugiau smalsuolių. Atvažiuoja ekskursijos, vyksta edukaci-

niai užsiėmimai: milo vėlimo, keramikos, žvakių liejimo, verpimo rateliu, kulinarinio paveldo, juostų rišimo, margučių marginimo.

Taip pat sudarytos ir tinklų pynimo, pynimo iš šiaudų, kalendorinių švenčių edukacinės programos. Reškutėnų vaikams taip pat yra ką veikti. Berniukai domisi medžio dirbtuvėmis ir jose leidžia laiką drožinėdami, taip pat kartu su mergaitėmis velia iš vilnos ar pina iš siūlų, žaidžia, sportuoja. Krautuvėlėje parduodama rankdarbių meistrių Viktorijos Urbonienės, Genovaitės Maldžiuvienės numegztos pirštinės, kojinės, vaikiškos šlepetės, milo vėlimo dirbtuvėse iš vilnos nuveltos įvairiaspalvės moteriškos šlepetės.

Labai džiugu, kad rankdarbių meistrė, etnografinio ansamblio dainininkė Viktorija Urbonienė dažna viešnia amatų centre. Ji moko

Reškutėnų etnografinio ansamblio dainos įamžintos videofilme

verpti, megzti, dalija įvairius patarimus. Amatų centro patalpose įsikūrusi biblioteka, vėlyvą rudenį ir žiemą centro patalpomis naudojasi ir medicinos punktas, kuriame atliekamos būtinos gydytojų paskirtos procedūros.

Apie tokio centro ir bendruomenės namų būtinumą byloja ir neseniai vykęs renginys „Šauniosios Reškutėnų parapijos močiutės 2015“ varžytuvės. Nors šioje parapijoje daug močiūčių ir promočiūčių, tačiau savo talentais bei gabumais pasidalino septynios dalyvės. Tai Vandutė Balčiūnienė, Onutė Kazakiūnienė, Genovaitė Maldžiuvienė, Viktorija Urbonienė, Liongina Pranskuvienė, Valentina Petkūnienė ir Lena Šiaudinienė.

Gausiai susirinkusieji palaikė savo močiutes ir visi stebėjosi, kiek talentų turi mūsų močiutės ir promočiutės. Kadangi visos dalyvės yra tikrai talentingos, todėl visos gavo apdovanojimus.

Pagrindinę nominaciją „Šauniosia Reškutėnų parapijos močiutė 2015“ pelnė Genovaitė Maldžiuvienė, šauniausiu vaikičiu pripažinta Onutės Kazakiūnienės anūkė – fleitininkė Laura Blaževičiūtė.

Į šventę atvyko Reškutėnų bendruomenės centro rėmėjai bei partneriai iš Vokietijos – fondo Förderverein Kinder in Litauen ir fondo Jugend mit Zukunft atstovai, kurie taip pat dalyvavo vertinimo komisijoje bei atsakingai vertino kiekvienos močiutės pasirodymą, apdovanojo jas prizais.

Reškutėnai yra neatsiejama Aukštaitijos nacionalinio parko dalis. Jau daugiau nei dešimtmetis Reškutėnų kaimo bendruomenė bendrauja ir bendradarbiauja su parko specialistais. Vykdomos įvairios aplinkosauginės, kultūrinės, edukacinės ir kitokios veiklos.

Kiekvienais metais lankydami mūsų krašte, svečiai iš Vokietijos susitinka su Reškutėnų bendruomenės bei parapijos nariais ir aptaria per metus nuveiktus bendrus darbus, suplanuojamos naujos veiklos ateinantiems metams. Kasmet svečiai dalyvauja šventose mišiose Reškutėnų bažnyčioje, aplanko skulptoriaus Juozapo Jakšto sodybą, pasigroži meno kūriniams, pasisemia šio žmogaus dvasingumo.

Rankdarbių meistrė Viktorija Urbonienė dažna viešnia amatų centre

Šventinės popietės metu Reškutėnuose buvo suteikta proga atskleisti savo gabumus bei talentus tiek močiutėms, vaikams, vaikičiams bei visai bendruomenei. Visi džiaugėsi jaukia atmosfera, šiltu bendravimu, šviesiais atnaujintais amatų centro namais, kuriuose gera susirinkti ir pajusti bendruomeniškumą, skatinantį veikti mūsų krašto labui, puoselėti tradicijas bei mylėti savo artimą.

Reškutėnų tradicinių amatų centras mielai laukia lankytojų, norinčių susipažinti su tradiciniais amatais, kviečia tiek apžiūrėti ekspoziciją, tiek dalyvauti edukacinėse programose bei užsiėmimuose. ✂

Nuotraukos iš autorės fotoarchyvo

Edukacinių veiklų metu vaikai gamina įvairiausių rankdarbius

Jaunieji kepėjai džiaugiasi savo pyragais

Parkams padeda darbščios rankos ir gera valia

*Linus Stanaitis
Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro
regioninio parko direkcijos
Informacijos ir kultūros paveldo
skyriaus vedėjas*

Ar gerai jaučiatės nuveikę ką nors naudinga? Ar jaučiate pasitenkinimą žiūrėdami į pačių sutvarkytą kiemą? Ar didžiuojatės patys suremontavę tekantį stogą? O gal išgyvenate kolektyvinę euforiją dirbdami kartu? Gal jausmas, kad drauge galim „kalnus nuversti“ labiausiai mus motyvuoja?

Kuo labiau džiaugiamės: savo pačių surinktų šiukšlių maišų kalnu ar švaria paežere, kur nebesivolioja alaus „bambaliai“ ar skardinės ir žuvų masalo pakuotės? Kas yra didesnis malonumas: nukirsti medį ar iš jo pagaminti suoliuką arba išdrožti skulptūrą? Kuri mintis dienos pabaigoje prieš užmiegant sukelia pasitenkinimo šypseną: kad padarėte gerą darbą ar kad uždirbote papildomą banknotą?

Kiekvienas žmogus randa savo motyvaciją daryti vienokius ar kitokius darbus. Vieniems būtina matyti savo darbo rezultatą, kitiems kur kas svarbiau pats procesas. Vienus motyvuoja galimybė panaudoti savo žinias ir sugebėjimus, kitiems rūpi išbandyti save ir išmokti ką nors nauja. Neneigsiu, kad materialinis atlygis yra svarbus – žmogui juk reikia iš kažko gyventi. Tačiau netgi renkantis apmokamą darbą atlyginimo dydis toli gražu ne visada yra lemiamas kriterijus. O kas, jeigu šio faktoriaus visai nebelyka? O kas, jeigu mums nereikėtų rūpintis pragyvenimu ir galėtume laisva valia veikti ką panorėję? Nejaugi taip ir gulėtume kaip pasakos herojus Jemelia ant krosnies?

Geriausiai į šį ir kitus klausimus, ko gero, galėtų atsakyti savanoriai – žmonės, kurie ateina į pagalbą vedami vidinės paskatos ir neieškodami atlygio. Neįsivaizduoju, ką be jų darytų saugomų teritorijų

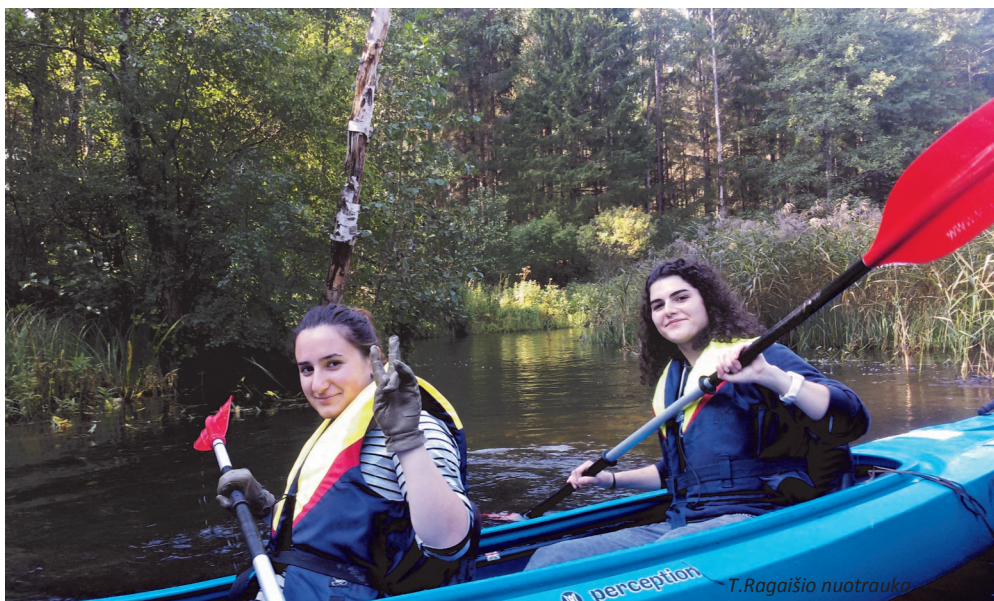
A. Panovo nuotrauka

Direkcijos kolektyvas dalyvauja Lygumų apžvalgos bokšto aplinkos tvarkymo talkoje

Kiekvienas žmogus randa savo motyvaciją daryti vienokius ar kitokius darbus. Vieniems būtina matyti savo darbo rezultatą, kitiems kur kas svarbiau pats procesas. Vienus motyvuoja galimybė panaudoti savo žinias ir sugebėjimus, kitiems rūpi išbandyti save ir išmokti ką nors nauja.

direkcijos ir kaip be tokių žmonių atrodytų Lietuva.

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko teritorijų tvarkymui ir priežiūrai direkcija jau nebe pirmus metus į pagalbą pasitelkia savanorius. Jie padeda vykdyti lankytojų monitoringą, kultūros paveldo objektų priežiūrą, įrengia ir tvarko poilsinius ir pažintinius takus, prisideda rengiant spaudai įvairius leidi-

T. Ragaišio nuotrauka

Vandens maršrutų priežiūra gali būti ir puiki pramoga – Gayane ir Rute padeda valyti Būkos upę

nius, veda ekskursijas, teikia informaciją lankytojams – visus darbus net sunku išvardinti.

Tvirtinti, kad Aukštaitijos nacionaliniame parke savanoriai dirba nuo 2011 m. būtų ne visai tikslu – juk kasmet į vienadienes vienkartinės talkas atvažiuojantys moksleiviai taip pat yra savotiški savanoriai. Pirmieji tikrąjį savanorio statusą turėjo prancūzai Florencija ir Eduardas. Po jų kasmet darbavosi dar po du savanorius: prancūzas Vincentas ir moldavė Marta, bulgarė Blagovesta ir italas Daniele, velsietis Calum ir ispanė Alba. Beveik apie visus juos jau rašėme ankstesniuose „Ladakalnio“ numeriuose. Paskutiniai parke dirbę savanoriai užsieniečiai šiais metais buvo portugalė Rute Martins de Almeida ir armėnė Gayane Mkrtchyan. Merginos, kaip ir jų pirmatai, talkino prižiūrint pažintinius takus, teikiant informaciją lankytojų centre, vykdant lankytojų srautų apskaitą ir dirbant kitus kasdienes darbus. Rute asmeninis projektas buvo užduočių knygtė vaikams apie parko gyvūnus, o Gayane į rusų kalbą išvertė direkcijos prieš porą metų išleistą maršrutų knygelę. Galbūt ne tiek svarbu, ką visi šie užsieniečiai nuveikė parko labui, bet kad jie paliko čia savo širdies dalelę ir tapo savotiškais mūsų ambasadoriais savo šalyse.

Už galimybę padirbėti Lietuvoje šie savanoriai turėtų būti dėkingi Europos savanorių tarnybai (EST). Tai jauniems žmonėms skirti tarptautinės savanorystės projektai, kuriais siekiama ugdyti pilietiškumą, solidarumo jausmą, skatinti kitų kultūrų pažinimą, stiprinti tarpusavio supratimą ir toleranciją. Tarnybos metu savanoris išvyksta į kitą šalį, joje gyvena ir dirba pelno nesiekiantį ir vietos bendruomenei naudingą neapmokamą darbą socialinėje, kultūrinėje, gamtos apsaugos, jaunimo ir visuomenės informavimo ar kitose srityse. Europos savanorių tarnyba – tai ir „mokymosi“ tarnyba. Dalyvaudami EST projektuose jaunieji savanoriai ugdo turimus gebėjimus bei įgyja naujų žinių, patirties ir įgūdžių.

Nuo 2014 m. Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija dalyvauja Lietuvos jaunimo savanoriškos tarnybos programoje. Tai projektas, kuris remiantis ES programos „Veiklus jaunimas“ Europos savanorių tarnybos modeliu sukuria analogišką jauni-

Voldemaro Kutros nuotrauka

Western Union merginų neišgąsdino net vasaros karštis

mo savanoriškos veiklos modelį Lietuvoje. Jaunimo savanoriška tarnyba – viena iš Jaunimo garantijų iniciatyvos (JGI) projekto „Atrask save“ veiklų. Projektą iš Europos sąjungos fondo lėšų įgyvendina Lietuvos darbo birža ir Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Pirmaisiais metais pagal šią veiklą Labanoro regioniniame parke darbavosi Edita Saveljeva iš Pabradės. Ji talkino direkcijos darbuotojams atliekant gyvosios gamtos rūšių monitoringą, teikiant informaciją lankytojų centre, vedė moksleiviams ekskursijas. Šiemet tris mėnesius Labanore

darbavosi Gerardas Dečkus iš Saldutiškio, o Aukštaitijos nacionaliniame parke – Vytautas Panavas iš Ignalinos. Tikriausiai natūralu, kad jie talkino labiau vyriškuose darbuose: prižiūrint lankomų objektų aplinką, šienaujant, renkant šiukšles, remontuojant poilsiaviečių ir informacinės sistemos įrangą – žodžiu, visur, kur tik prireikdavo papildomų rankų. O darbų parkuose tiek, kad papildomos rankos visuomet reikalingos.

Todėl kaip nesidžiaugti, kai į talką pasisiūlo visas tuzinas savanorių! Gegužės 16 d. sugužėjęs „Forbis“ kolektyvas su savo svečiais Palūšės valtinėje savo lėšomis ir savo rankomis atnaujino... valtį. Darbas bankinių ir informacinių technologijų specialistams šiek tiek neįprastas, nenaudėliai teptukai ne iškart pakluso neįgudusioms rankoms, bet gera nuotaika ir smagios kompanijos dvasia įkvėpė įveikti visus sunkumus ir pasiekti puikių rezultatų. Dalyviai džiaugėsi puikiai ir naudingai praleista diena, o parko lankytojai – jų darbo rezultatais – atnaujintomis valtimis.

Kitas šiais metais į pagalbą pasisiūlęs kolektyvas – aštuonių merginų ir poros vaikų grupelė iš „Western Union Processing Lietuva“. Rugpjūčio 7 d. jų neišgąsdino nei alinantis karštis, nei įkyrūs gyliai – vos per keletą valandų jie sugebėjo nuo Ginučių piliakalnio nugrėbti visas anksčiau direkcijos darbuotojų ir savanorio Vytauto nukirstas atžalas ir nušienautą žolę.

Belieka tikėtis, kad ne viską vien pinigais matuojančių atsiras vis daugiau ir norinčių prisidėti prie parkų puoselėjimo kasmet tik daugės. Ačiū visiems geros valios žmonėms!

O kas, jeigu mums nereikėtų rūpintis pragyvenimu ir galėtume laisva valia veikti ką panorėję? Nejaugi taip ir gulėtume kaip pasakos herojus Jemelia ant krosnies?

A. Lašinskienės nuotrauka

Palūšės prieplaukoje kaip skruzdėlyne verda darbas – „Forbis“ kolektyvas dažo valtį

IŠ KULTŪROS LOBYNO

Ažvinčių perliukai

Kodėl žmogus nežino kada mirs

Eina Dievas keliu ir žiūri senelis tveria tvorą iš šiaudų.
Dievas ir klausia:

– Tai kodėl tu iš šiaudų tvorą tveri?

– Tai kam man, – sako, – geresnės reikia tvoros, jei aš rytoj mirsiu.

Eidamas Dievas pagalvojo: „Čia tai blogai.“

Eina, kitas tveria medinę tvorą.

– Nu, – sako, – kaime, kam tu tveri medinę tvorą? Tas šiaudinę tveria.

– Nu tai, – sako, – tas turbūt neilgai gyvens. Aš tai, – sako, – dar pagyvensiu. Aš dar tris metus gyvensiu. Aš dar šitą tvorą sunešiosiu.

Tada Dievas – aha, tai jau ne šitaip. Reikia dabar padaryt taip, kad žmogus nežinotų, kada jis mirs. Tai stengsis dirbt iki paskutinės valandos. Nu Dievas taip ir padarė, kad dabar žmogus nežino, kada jis mirs.

Apie jaujį

Klojimuose būdavo toks jaujis. Ten džiovindavo rugius, kad jie būtų sausesni ir geriau būtų iškulti. Tai mus vaikus gąsdindavo, kad tame jaujy sėdi velnias. Tai jeigu klojimas, tai mes vaikai aplink eidavom, kad tik to jaujo nebūtų, kad tas velnias mum neišlįstų.

Jaujys – klojimi būdavo toksai lyg kambaryukas iš medžio padarytas. Paskiau juos išardė, jau paskui jų nebuvo. Man labai menkai atminty jau šviečia tas jaujys. Ten kažkaip jį kūrėdavo gal, kad ten sausa būdavo – džiovindavo rugius, avižas. Pėdus sunešdavo, džiovindavo. Tada pasiklodavo ant pado klojime, kultuvais kuldavo. Tai to jaujo vaikai labai bijodavo. Ir pirtį velnias ant krosnies sėdėdavo. Ir vėl mes bijodavom labai vaikai. Ir į pirtį neidavom vieni – ten ant krosnies velnias sėdi.

Pateikėja: Vladislava Jankūnienė, Jono, g. 1924 m. Grybėnų k., gyv. Švedriškės k. Užrašė: S.Kulvietytė, J.Krivickaitė

Apie laumes

Apie laumes pirma sakydavo, kad yra laumės. Ir kai pjaudavo žmonės rugius, pjautuvais dar, tai mum mama sakydavo, kad viena labai biedna moterytė buvo. Buvo biedna moterytė ir paėmė nusinešė vaikų. Parbėgo, apsiruošė visa kū, atsiminė, kad vaikas užmirštas. Nubėgo, girdi, liūliuoja vaikų:

– Čiūčia liūlia, užmirštuoli, čiūčia liūlia, palikuoni.

Atbėgo – kas čia yr? Papuoštas vaikas gražiausiai. Dabar paėmė to, kurio moterytė tarnavo pas jum, sako:

– Iš kur tu?

– Aš užmiršau, radau vaikų papuoštų. Nu tai, – sako, – laumės papuošė.

Tai dabar ponias savo vaikų nunešė į paliką. Paliko savo vaikų tenai. I dabar eina atgal jau paimt vaiko į girdi, kad liūliuoja:

– Čiūčia liūlia, užmirštuoli, čiūčia liūlia, tyčia palikuoni.

Ateina: vaikas užsmaugtas į nieko neranda.

Apie užkerėtus pinigus

Užkerėtų pinigų, saka, daug Šeimaty.

Sako yra, na čia, Vaišnoro buvo svirnas pastatytas, kur jūsų namai [kreipiasi į kaimynų anūkus] dabar.

Tai čia buvo svirnas. Nu po svirnu degė pinigai. O paskui buvo liepa didelė. Va čia, Miškinio Petra. Didelė liepa. Ir po tų liepu buvę pinigai. Tai Petras, tasai Miškinis, sausapnavęs sapnų, kad paimk. Na, tau pinigai bus. Paimk žydėlių, papjauk 7 karves, pasidėk žvakę ant stalo ir pardavinėk tų mėsy, tad paimsi šituos pinigus. Tai kaip? Jis negalėjo taip padaryt – septynias karves papjaut. Mat, taigi sako, kad yra pinigų.

O kitas žmogus, sako, kad buvęs užkeikęs pinigus. Ir miršta ir dabar niekam nesako. Ir sako – tas paims pinigus, katras man nuogas apraudas. Jo marti girdėjus, kaip anas užkeikė pinigus, pakišs papečėn. Ir dabar marti įlindusi, kai anas serga, vis ieško, visą papečį – nieka neranda. O kaip šits pasakys, tai dabar marti galvoja. Jau anas numirė. Daugiau žmonių nėra. Tik keli žmonės. Marti nusirengus nuoga raudodama baisiausiai – tėveliuk, tėveliuk! Paskui paėmus, įlindus papečėn ir iš ti nešus pinigus. Tai mat.

Pateikėja: Veronika Šerienė, Jono, g. 1924 m. gyv. Šeimaties k. Užrašė: S.Kulvietytė, J.Krivickaitė

Parengta pagal 1991 m. liepos 15-26 d.
Ažvinčių ekspedicijos medžiagą

„Ladakalnis“, Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos informacinis leidinys

Mūsų adresas:

Aukštaitijos nacionalinio parko ir
Labanoro regioninio parko direkcija
Lūšių g. 16, Palūšės k.
LT-30202 Ignalinos r.
Tel./faks.: (8 386) 53135
El.paštas info@anp.lt

Redagavo ir maketavo L.Stanaitis
Spausdino Utenos spaustuvė, UAB AL GRUPĖ filialas
Užpalių g.83A, Utena
Tel.: (8 389) 54787
Tiražas 500 egz.

Atspausdinta ant perdirbto popieriaus

Tausok aplinką - perskaitęs pasidalink su draugu arba skaityk internete www.anp.lt